

» neri. Quo spectat exemplum VI. v. 5. Sic et cui animi mei sensa omnino indicare non tenebar, ubi silentio defungi non licet, nihil prohibet, quo minus falsam opinionem pro simplici ignorantia propinem, si præter errorem istum nullum aliud consequitur damnum, quo ipse indignus est. Sic nemo reprehenderit Athanasium, ex quo, cum quæreret, qui ad ipsum persequendum missus erat, quantum inde abesset Athanasius; hic respondit, eum non longe abesse. Theodoret. *hist. eccl. L. III. c. 8.* » Hactenus Puffendorf. l. c. Opinionem eorum, qui verbum quoddam sermoni intextum v. g. Non materialiter posse sumi, eumque esse modum restrictionis externæ putant, acriter ut solet, refutat Daniel Concina tom. 3. in *Decalog. l. 5. diss. 3. c. 10. seq.*
(2) *Psalm. XI. v. 5.*

CAPUT XIII.

*Specialia officia hominis erga hominem determinat
tristis favor necessitatis.*

ARGUMENTUM.

XCH. Notio et favor necessitatis.	C. Moderamen inculpatæ tutelæ.
XCIH. Qualitas ejusdem ac gradus.	CI. Justitia cruentæ defensionis.
XCIV. Inde fit duplex quæstio: facti et juris.	CII. Quatenus pertineat.
XCV. Spectandus necessitatis gradus, facultas succurrendi et modus.	CIII. Defensio membrorum, libertatis, pudicitia.
XCVI. Regulæ.	CIV. Defensio fortunarum.
XCVII. Jura necessitatis sunt strictæ interpretationis.	CV. Defensio nominis et honoris.
XCVIII. Necessitas non reducit communionem honorum.	CVI. Duelli notio; et variæ species.
XCIX. Necessitas ex conflictu vitæ propriæ et aliorum.	CVII. Duellum non habet rationem defensionis.
	CVIII. Repugnat Juri Nat.

§. XCII.

NCESSITAS hoc loco est status hominis, quo is subsidiis vitæ destitutus, aut præsentis periculo amittendæ salutis, vitæ, membrorum, pudicitia, honoris, fortunarum implicatus intelligitur. *Magnum humanæ infelicitatis patrociniûm*, inquit Seneca, *necessitas est* (1), idque triplici ex causa:

(a) Necessitas, quæ alium premit, aliis obligationem succurrendi, ejusque levandæ imponit, præcipiente natura.

(b) Eadem ab obligatione legis sæpe eximit, quem premit, quemque lex obligaret, si abesset necessitas.

(c) Speciatim contra injustum aggressorem, a quo ipsa provenit, jus dat agendi, quod necessitate absente non esset, nisi injuria; qui quidem casus etsi ad priorem pertineat, tamen cum latius pateat, singulatim considerandus est.

(1) *L. IV. controvers. 27.*

§. XCIII. Inprimis *qualitas necessitatis*, dein *gradus* considerari debet; uti enim homo spectata analysi naturæ multiplex animal est, ut Cicero inquit, ita multiplici subsidio egere potest, et multiplici periculo conflictari. Quæ jacturam æternæ salutis attingit necessitas, *spiritualis* dicitur, eaque *extrema*, quæ hominem in periculum proximum amittendæ salutis, aut mortaliter peccandi conjicit; *gravis*, quæ salutem, et fugam mortalis peccati valde difficilem reddit; denique *communis*, in qua versantur, qui in statu noxæ gravis degunt. Necessitas, quæ vitam, membra, fortunas etc. respicit, et *corporalis* dicitur, suos pariter gradus habet, distinctius explicandos.

(a) Necessitas corporalis *extrema* est, qua homini incumbit periculum amittendæ vitæ, aut membri cujusdam principalis, usus rationis, aut periculum morbi insanabilis, ita, ut in promptu non habeat, quo id periculum evadat. Neque vero, ut necessitas extrema censeatur, articulus mortis expectandus est, quo frustraneum esset auxilium, et inanis obligatio succurrendi.

(b) *Necessitas gravis* est, quæ periculum gravis calamitatis adfert, unde vita magnopere molesta redditur, spectato etiam priore statu hominis ea necessitate nunc conflictantis. Hujusmodi calamitas censetur dura captivitas, diuturnus aut infamis carcer, gravis fortunarum aut status jactura; uti cum quis vitæ commodis assuefactus victitare aqua et oleribus cogitur, aut vir nobilis famulari, civis honestus mendicare præ inopia. Hoc etiam necessitatis genus suos gradus habet, atque *urgens et quasi extrema* necessitas dicitur, quæ ab extrema parum abest.

(c) *Necessitas communis* censetur, quæ incommoda adfert circa res ad vitæ statusque conservationem necessarias, quin spectata hominis conditione eadem laborantis vitam nimis molestam efficiat miseramque. In hoc genere censentur pauperes, quos vocant, triviales, operarii et istiusmodi; quamquam qui occulte et cum pudore mendicant, in miserabili sæpe, nec vulgari necessitate hæreant (1).

(1) Cicero *L. II. de invent. c. 56. seq.* aliam vocat necessitatem honestatis, quæ honestum omnibus et commodis et incommodis præferri jubet: aliam inco-
lunitatis, quæ est salutis tuta et integra conservatio; qua proin aliquid ad nos-
tram conservationem necessarium dicitur: aliam denique necessitatem commodi-
tatis, qua quidpiam necesse dicitur, ut sine incommodo vivamus. Horum gene-
rum prima necessitas summa est: altera huic proxima, tertia vero levissima,
quæ cum priore nunquam possit contendere. Dicitur vel privata necessitas, vel
publica; quæ vel periculum ipsius civitatis, vel necessitatem magni numeri ci-
vium continet; ubi animadvertendum, quod gravis reipublicæ vel civitatis ne-
cessitas raro erit sine extrema quorundam particularium necessitate.

§. XCIV. Duæ sunt, cum de officiis necessitatis agi-
tur, quæstiones expendendæ:

(a) *Quæstio facti*, sitne vera et præsens necessitas; quo gradu?
quem maxime premat; quam denique urgens sit, ut, nisi statim
succurratur, damnum vel interitus certo certius consequatur; uti
cum quis a latrone oppressus tenetur: cum naufragium facit hoc
ipso tempore, aut cum aquis jam luctatur: cum exitum ex domo
flammis involuta non invenit. Quemadmodum quisque sua ipsius et
damna, et pericula fere exaggerat; ita cavendum unicuique dili-
genter, ne aliorum necessitatem elevet, minoremque opinione sua,
ac minus urgentem faciat, ac revera est.

(b) Altera est *juris quæstio*, quid posita tali necessitate, hoc
gradu, vel nostri ipsorum vel aliorum juris, quid obligationis
conveniat, vel ei, qui laboranti succurrere valet, vel qui ipse ne-
cessitate laborat.

§. XCV. Dubium non est, quin obligatione naturali
caritatis succurrere teneamur oppressis necessitate tum
spirituali, tum corporali; quem enim effectum habebit
lex caritatis, si necessitatis tempore nullum habet?
Quid est, quod hominem non soli sibi, sed aliis etiam
natum dicimus, si ope indigentes licet destituere; aut
quando locum habebit naturæ et religionis regula: *prout
vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis
similiter* (1). Quis, cum injuria et vi opprimitur, non
opem circumspicit: quis amans opem ferre negligit;
*cum liceat cuilibet suo vicino vel proximo pro repel-
lenda ipsius injuria suum impertiri auxilium: imo si
potest et negligit, videatur injuriantem fovere, ac
esse particeps ejus culpæ* (2). Obligationis illius men-
sura triplex est:

(a) *Necessitatis gradus*, qui, si satis cognitus non est, explorari
debet. Non debuerant sacerdos ac levita, cum iter facientes viderent
hominem jacentem, expoliatum, vulneratumque, illico pertransire,
quin explorarent saltem, quanta sit, quamque urgens necessitas (3).

(b) *Facultas succurrendi*; quis enim opem ferre obligabitur,
cum pari, aut non multo minore calamitate ipse constringitur?
quis panem dare famelico, quo ipse indiget? quis periclitantem ex
aquis cogetur extrahere, si extrahenti pereundum sit? *Si enim,*
inquit Apostolus, *voluntas prompta est, secundum id, quod ha-*
bet, accepta est, non secundum id, quod non habet: non enim,
ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate (4).
Ac spectando obligationem egentibus largiendi de suo, triplex ho-
minum genus considerari debet: *primo* sunt, qui id modo in bonis
habent, quo se, suosque tenuiter sustentent; *secundo* sunt alii,
quibus et hæc suppetunt, atque illa præterea, quibus statum suum,
externamque vitæ rationem honeste tueantur; atque is quidem status
cum existimatione nominis facile principatum inter bona externa
tenet: denique alii possident non pauca, neque vitæ, neque statui
necessaria, in quorum numero is erat, qui anxius de horreis dixit:
quid faciam; quia non habeo, quo congregem fructus meos (5)?
His respondet triplex honorum genus; sunt quædam *necessaria
naturæ*: quædam *superflua naturæ, sed necessaria statui*: denique
et naturæ et statui superflua. Id modo cavendum, cum de neces-
sariis statui agitur, ne iniqua æstimatio fiat. Jure confixa est ab
Innocentio P. XI. propositio 12. *Vix in secularibus invenies etiam
in regibus, superfluum statui; et ita vix aliquis tenetur ad ele-*
emosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

(c) *Succurrendi modus*; qui aliquando in officiis humanitatis con-
sistit, eoque casu subtrahi minime debet, aliquando beneficentiam
sive actus beneficos poscit, qui duplicis generis sunt; aliis enim,
qui *mere benefici* vocantur, nulla adhæret perfecta obligatio, ut,
quod acceptum est, depulsa necessitate restituatur, vel compense-
tur: alii, benefici illi quidem et necessitati levandæ idonei sunt,
simul tamen adjunctam habent obligationem, restituendi aut com-
pensandi post depulsam necessitatem, si fieri queat, id, quod accep-
tum est. Ejusmodi actus sunt commodatum, mutuum, fidejussio etc.

(1) *Tob. IV. v. 16.* — (2) *C. dilecto. 6. de sentent. excommunic. in VI.*

(3) *Luc. XII. v. 31, 32.* — (4) *II. Cor. VIII. v. 12, 13.*

(5) *Luc. XII. v. 17.*

§. XCVI. Hisce præmissis, caritatis erga extreme, vel
quasi extreme indigentes regulas dictat ipsa ratio:

(a) Id, quod levandæ istiusmodi necessitati datum est, nec re-
peti universe potest depulsa etiam necessitate, nec de restitutione

semper pacisci licet, ut adeo naturali caritatis præcepto, solo mutuo universe non satisfiat. Sunt enim inter egentes non pauci omnibus naturæ et fortunæ subsidiis adeo destituti, ut nec habeant in præsentia, nec probabili ratione unquam habituri sint, unde acceptum compensent. Nullumne igitur naturæ præceptum extat dandi aliquando liberaliter?

(b) Sola tamen *extrema* necessitas universe non excludit pactum, et obligationem reddendi, quod acceptum est, uti si cui vestem pellendo frigori necessariam, si equum, currum, navim ad effugiendas hostium insectationes, si ingentem numerum pecuniæ ad recuperandam ex barbarorum manibus vel carcere libertatem dem? atque is, qui accepit, restituendi facultatem verisimiliter habiturus est. Ut igitur indigentia aliena exigat actum mere beneficium, spectata obligatione naturæ, non sufficit necessitas rem *habendi simpliciter*, sed requiritur necessitas rem *habendi gratis*. Non censetur premi necessitate, qui pollet medio comparandi ea, quibus indiget. Rem ipsam habere judicatur, qui eam emere, aut quoquo modo comparare facile potest. Aliena liberalitate abutitur, qui sumptibus suis avare parcit, aut manum suam sub axilla abscondit. Quemadmodum caritas haud obligat, ut subveniam non egenti; ita non obligat, ut subveniam gratis ei, qui rem, qua eget, sibimet comparare potest. Caritas enim mutuanam rerum viriumque communionem postulat. Quapropter si is, qui alienæ rei vel operæ indiget, vicissim alteri, a quo juvari vult, rem aliam vel operam præstare potest; non tenebitur hic gratis, soloque suo incommodo, nullo mutuo commo illam præstare, nec quod ad usum vel consumptionem dedit, donare cogitur, quando commodatarius, aut mutuatarius rem eandem vel similem restituere potest.

(c) Ex iis, quæ necessaria sunt naturæ ac vitæ sustentandæ, tribuere etiam extreme indigenti nemo tenetur, nisi forte ejusdem salus publico reipublicæ vel ecclesiæ usui magis utilis videatur futura, quam nostra privata. De iis, quæ statui superflua sunt, quin indigentibus succurrere quisque teneatur, dubium esse nullum potest. At extreme egens etiam de bonis ad statum necessariis sublevandus est. Postulat enim caritatis ordo, ut alterius vitam pluris faciamus, quam statum nostrum; cum res externæ æque in illius, ac nostrum bonum conditæ a Deo sint. Verum hæc de *ordinariis* vitæ subsidiis sumenda sunt; neque enim obligatur quisquam ingentem pecuniam dare egenti ad comparandum medicamentum exquisitum, magnique pretii vel extraordinariam ferendam curationem; cum nec ipse infirmus, et si rem habeat, ultra communia remedia adhibere quidquam teneatur (1).

(1) Fieri potest, ut hominum quoddam genus vi status sui ultra generales hæc caritatis naturalis regulas speciatim adstringatur ad opem egentibus ferendam. Tales sunt clerici, qui patrimonium Christi et bona pauperum habent in manibus.

§. XCVII. Quatenus necessitas ab obligatione legis eximit eum, quem premit, *jus necessitatis* oriri intelligitur, quod vulgo *strictissimæ interpretationis* dicitur ob hoc ipsum, quod in præjudicium legum vergat. Enimvero cum necessitas, tota ratio sit ejus juris, erit pariter mensura ejusdem, ut non plus, nec aliter censeatur indulgendum, ac ipsa necessitas postulat. Sequentes igitur regulæ ex ipso finium ordine petitiæ huc spectant.

(a) Lex naturalis negativa nullo obtentu necessitatis potest violari: puta, ut quis evitandæ mortis causa Deum blasphemet, abneget, ejus cultui ac religioni renunciet; cum et mala longe graviora Deus infligere queat, quam sit mors naturalis, et jacturam vitæ ipsius honori immolatæ longe majoribus bonis compensare. Eodem pertinent positivæ leges, quibuscum concurret lex naturalis negativa; uti cum suillam edere certo tempore perinde erat, ac veram religionem abnegare (1).

(b) Aliter statuendum de legibus arbitrariis, præsertim affirmativis, quæ natura sua postulant facultatem, occasionem, materiam; atqui hæc deesse videntur, quando fieri quidquam non potest sine vitæ, aliorumque ingentium bonorum discrimine aut jactura. David jure necessitatis usus est, cum panes propositionis comedit (2), eoque exemplo divinus Servator criminationem pharisæorum contra discipulos retudit (3). Machabæi cladem ab hostibus imminentem sabbatho propulsare constituerunt (4). Multo etiam magis de legibus humanis id statuendum est. Neque vero nuda necessitas id facit, ut lex directo violari possit, sed ex humanæ imbecillitatis consideratione et benevola legislatorum mente præsumitur, necessitatis casum sub lege generaliter concepta non contineri; eo ipso enim quod leges hominum salutem, ac felicitatem maxime spectent; nolunt ipsæmet observari in perniciem ac interitum hominis, nisi forte privata vicima in publicam salutem cedat.

(c) Cum inter duo mala minus sit eligendum, et in certo præsentique mortis discrimine modica salutis spes homini blandiatur, concessum est, non item præceptum, per ipsa vitæ pericula vitam querere vel potius tueri; inde fit, ut æger periculosas ac perdifficiles curationes, sectionesque admittat: ut incendio involutus ex alto desiliat, ut qui certam ab hostibus mortem sibi imminere videt, in mare præcipitem spe evadendi se det, quæque sunt generis istius, in quibus præsentissimum periculum non modo spatium deliberandi, sed et facultatem sæpe admittit, ut adeo capto in arena consilio excusationi locus sit humano quidem in foro, ubi nullum de præsentia animi affectione iudicium esse potest.

(d) Necessitas communis, quæ fere cum necessitate commoditatis congruit, ab observanda lege ne humana quidem excusat; secus ob casuum frequentiam quævis lex eluderetur cum perturbatione ac detrimento reipublicæ, præsertim quod uniuscujusque legis exercitium magnæ parti hominum videatur incommodum (5).

(1) II. Mach. VII. — (2) I. Reg. XXI. v. 6.

(3) Matth. XII. v. 2. seq. — (4) I. Mach. II. v. 21.

(5) Ex his patet, tritum verbum: *necessitas non habet legem*, aut *necessitas non habet ferias*, ut Palladius inquit de re rustica l. l. c. 6. eo fallacius esse, quo generalius sumitur.

§. XCVIII. Dispiciendum nunc est, quid juris incumbens tristes necessitas in res alienas homini det, cui de cetero prohibitum est easdem contrectare. Passim instar axiomatis sumunt: *in extrema necessitate cessat bonorum divisio, cunctaque, ut in primario statu, fiunt communia*. Puto id quidem perquam indeterminatum esse et aneeps, arbitrario assumtum, ratione sufficiente destitutum. Sic enim existimo: *Jus necessitatis, usu vel consumptione rei alienæ sibi et conservationi suæ consulendi, est strictæ interpretationis, nec ultra conceditur, ac propria necessitas exigit, et indigentia ipsius domini non resistit*. Primarius rerum extra hominem conditarum finis is est, ut necessitati vitæ eorundem consulatur: tum primum, ut commoditatis et jucunditatis, si collibitum est, habeatur ratio; non potuit igitur earum rerum proprietates, ac dominium aliter introduci, nisi salvo fine primario, ut cuivis necessaria ad vitam suppetant. Incumbente te ergo extrema necessitate jus est contrectandi, ad necessarium usum convertendi, atque etiam consumendi res alienas; at quatenus? Nempe ut necessitati satisfiat; atqui satisfit solo eo jure et usu juris, salvo jure domini, ut depulsa necessitate rem suam, vel si consumpta fuerit, compensationem recipiat. Quid igitur dicere attinet, res fieri communes? Enimvero communio rerum id continet, ut res sit nullius, quemadmodum postmodum dicemus; quomodo vero necessitas Caji id efficit, ut res Titii repente nullius fiat? Ex his colliges.

(a) Locum non habet istuc jus in res alienas, si ipse dominus vel possessor pari necessitate teneatur; nam in pari causa melior est possidentis conditio; cumque is possessione vel dominio alterum prævenit, merito illum usu ejusdem rei excludit; uti qui tabulam ceperit naufragus, ea spoliari ab alio non potest. Uti verò suam quisque alienæ saluti sine injuria præfert in statu naturali; ita si plures indigentes sint, ordinem succurrendi ipsa natura sæpe constituit (1).

(b) Omni modo ante videndum est, quam in res alienas involetur, an aliter necessitas evadi non possit; quare petenda prius est res aliena, quam rapienda; cum in aliorum beneficentia miseræ remedium collocarit naturæ lex.

(c) Depulso periculo, res aliena, si extet, restituenda, si consumpta sit, compensanda est. De re quidem permanente non magnopere ambigunt, quin restitui debeat; de consumpta, qui negant, non pauci sunt; quasi relate ad jus domini, vel ad necessitatem interesset, permanens, an fungibilis sit. Necessitas non plus juris dat in rem alienam, quam ut ipsa depellatur; atqui depelli potest salvo eo jure compensandi.

(d) Obligatio succurrendi necessitati etiam extreme indigentis vera illa quidem, sed imperfecta est, sive obligatio caritatis; quia aliena miseriam proprietatem possessoris vel domini non tollit, neque rem ipsam vinculo obligationis afficit: jus petendi eo casu opem, remque alienam, id perfectum est et connatum: si petendo non obtinet, nec alia evadendi via suppetit, jus eandem auferendi pariter connatum est ac perfectum; quod si possessor vel dominus sine justa causa impediatur, lædit jus perfectum indigentis, ac vi cogi potest, ut id illæsum relinquat. Falso igitur dicunt, si unus ex justitia dare non tenetur; nec alter ex justitia potest accipere; nam prior non dare quidem rem suam, sed auferentem non impedire ex justitia, sive jure perfecto obligatur (2). Alii aliter sentiunt, ea, ni fallor, opinione ducti, quod necessitate extrema communionem bonorum redire aliquando didicerint.

(e) Hactenus dicta ad extremam tantum necessitatem referenda sunt; si enim gravis quævis necessitas jus daret in alienas res, porta aperiretur publicæ perturbationi, omnique rapinarum, furtorum, injuriarum generi. Unde merito confixa est ab Innocentio P. XI propositio 36: *permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi*.

(1) Consentanea cum naturali lege et ingeniosa est animadversio S. Augustini L. I. de doctrina christiana. C. 28. « Omnes homines æque diligendi sunt. Sed » cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est, qui pro » locorum et temporum vel quarumlibet rerum opportunitatibus constrictius » tibi quasi quadam sorte junguntur. Sicut enim, si tibi abundaret aliquid, » quod dari oporteret ei, qui non haberet, nec duobus dari posset; si tibi » occurrerent duo, quorum neuter alium vel indigentia, vel erga te aliqua

» necessitudine superaret, nihil justius faceres, quam ut sorte eligeres, cui
» dandum esset, quod dari utrique non posset: sic in hominibus, quibus omni-
» bus consulere nequeas, pro sorte habendum est, prout quisque tibi colligatus
» temporaliter adherere potuerit.»

(2) Dissimulandum non est, Patres quosdam, cum divitibus obligationem justitiæ imponunt indigentibus succurrendi, oratoria quadam exaggeratione usos fuisse, quemadmodum animadvertit Benedictus P. XIV. *de synodo diœcesana L. VII. C. II. n. 9.* Quapropter benigne quoad originem obligationis explicandi sunt canones quidam: uti *C. pasce. 21. Dist. LXXXVI. C. sicut. 8. Dist. XLVII.* Ad hoc necessitatis jus contractandi res alienas, consumendi, vel perdendi, referri potest lex Rhodia, qua cavetur, ut, si levandæ navis gratia jactus mercium factus est, omnium contributione sarcitur, quod pro omnibus datum est. *L. 1. D. de leg. Rhodia de jactu.* Similiter ajunt, si ad cohibendum incendium cujusdam aedes destruantur, damnum pro rata sarcendum esse ab iis, quorum domus ob eam causam servatæ sunt.

§. XCIX. Hactenus de jure necessitatis circa res alienas actum est; difficilior est disquisitio, quid in vitam aliorum liceat, quando ejus conservatio cum jure nostræ conservationis confligit. Certe directo invadere innocentem, suique conservationem alterius læsione quærere, repugnat naturali juri; neque vero quisquam conservationis jure abdicare seipsum potest, ut potestatem alteri sui occidendi faciat. Sed enumerandi sunt casus quidam particulares:

(a) Si ego natandi peritus cum altero natandi imperito in profundas aquas incidam, isque me circumplexus teneat, nec tantæ vires mihi suppetant, ut una mecum aquis valeam efferre; jus est illum a me amoliendi, ne una peream. Similiter si tabulam undantatam suffecturam occupavi, eamque extorquere nitatur alius, sine injuria eum repellam, etsi mergendum; neque enim ejus mors a me intenditur, sed conservatio vitæ meæ. Milites insequentem hostem fugientes, dum in castrum se quoddam conjiciunt, alios paulo tardiores clausis portis, vel dejecto ponte excludunt, si aut hostis una penetraret, aut locus omnibus vel copia non sit. Priores enim in possessione castri sunt, ut qui prior tabulam occupavit; neque tenentur cum suo discrimine et interitu conservare alios. Valet igitur, si par sit utriusque conditio, tritum illud: *prior tempore, prior jure*; ac tum quidem nec honoris, vel dignitatis prærogativa valet, nisi cum boni communis ratio habenda est.

(b) Quid? si in naufragio plures in scapham insiliant, quam illa ferat? an forte decidendum, qui projici debeant? Si scapha ad unum ceu dominum pertinet; is jure perfecto fruitur, ceteri imperfecto, quod priori cedit; quando ergo alios sine certo suo periculo servare non potest, eos jure arcet, vel ejicit. Si scapha est nullius,

cedit priori occupanti, isque fit dominus, ac eodem, ut supra, jure gaudet. Si denique plurium communis est, sorte putant decidi debere, qui projiciantur, ut adeo, qui sortis periculum subire detrectaverit, tanquam qui omnium interitum quærat, extra sortem præcipitari possit.

(c) Si quem robustior stricto ense persequatur, eidemque fugienti in angusta via obstet alius; qui cedere, locumque fugæ dare aut non possit, aut non velit; eritne jus istum proferendi? R. Qui ex malitiâ cedere nolit, tanquam iniquus aggressor, directo impelli, ac prosterni potest. Si fugæ interpositus cedere hand possit, ac spes sit, eundem, etsi prosternatur, sine vitæ discrimine servari posse; videtur posse prosterni; cum ejus periculum et incommodum longe minus sit, ac fugientis, quem, ut ponitur, mors certa manet, si fugam sistat. Ceterum ut supra dictum, nemo conservare seipsum cum certo aut probabiliori periculo cædis alterius innocentis, vel magnæ læsionis potest. Certa enim perfectæ obligatione non lædendi alterum limitatur jus propriæ conservationis, illudque principium: *jus ad finem dat jus ad media.*

(d) Carnibus hominum a nobis non cæsorum vesci in summa fame, et deficientibus aliis nutrimentis, miserandus quidem cibus, sed tamen nefarius non est, inquit Pufendorfius (1), addens historiam de septem britannis, qui vastum in mare projecti, deficiente cibo potuque, sortiti unum, non sane reluctantem jugularunt, cujus sanguine intolerabilem sitim, ac famem carnibus utcumque sedaverunt, quos ad terram delatos post judex homicidii absolvit. At quidquid externo in foro actum est, pro interno directam innocentis cædem nemo facile probabit; cum si in mare quis projicitur, aliqua tamen enatandi spes ipsi relinquatur. Debebant illæso jure supremi Domini vitæ ac necis, ejus implorare opem, ejusque sese providentiæ committere.

(1) *De Jure Naturæ et G. l. II. C. VI. n. 3.*

§. C. Reliquum est, ut de jure necessitatis, quæ ex injusta aggressionem provenit, quid natura concedat, præcipiat, aut vetet, statuamus. Cumque totum id ad jura connata pertineat, memoria repetenda sunt principia supra indicata (1). Ac primo, cum de injusto aggressore vitæ agitur, multa disseri vulgo solent *de moderamine inculpata tutelæ*, quæ paucis verbis expressa sunt ab imperatore: *Si periculum aliter effugere non potuit*, nempe invasus (2). Cum tamen plura requirantur, ut locum habeat cruenta defensio, ea ad tria capita possunt revocari.

(a) Spectatur *causa*, nempe *injusta offensio*, ex qua ab aggressore periculum vitæ imminet, ita ut is saltem re et conatu sit nocens, etsi ob defectum rationis, aut errorem inculpabilem excusetur a peccato, ut si milites invadant suos commilitones, quos pro hostibus habent: vel si quis naufrago arreptam jam tabulam eripit: vel si maritus deprehendens adulterum, istum parat occidere; assistit huic jus defensionis cruentæ, non obstante suo flagitio; quia maritus jure non gaudet illum occidendi, etsi impune faceret in foro externo, si occideret (3). Aliter loquendum de ministris justitiæ, aut iis omnibus, quibus legitima summi principis sententia potestas data est occidendi bannitum vel proscriptum. Contra hosce enim remedium cruentæ defensionis locum non habet, quia *iniqui aggressores* non sunt.

(b) *Punctum temporis* observandum, quo defensio intra defensionis limites consistit, nec in vindictam degenerat. Requiritur ergo periculum præsens, non futurum, remotum, forte oriturum ob suspiciones et incertitas formidines. Unde Quintilianus ait: *Quis hoc statuit unquam, aut cui concedi sine summo omnium periculo potest, ut eum occidat, a quo metuisse se dicat, ne ipse posterius occideretur* (4). Si liquidis indiciis sit exploratum, adversarium machinari necem, ejusque inferendæ occasionem captare; satis tum quidem remotum periculum est præsertim in statu civili, quo alia fere remedia suppetunt, privatorum odia frangendi, et conatus eludendi. Nec vero *præsens* periculum incumbit, quod depulsum jam est: quando hostis abjecit arma, vim cohibuit, in fugam versus est. Quidquid enim tali casu suscipit invasus, ad vindictam pertinet, non defensionem (5). Nec tamen id volo, expectandum cuivis esse, dum adversarius cominus congregiatur, aut primum jactum tentet. Quando enim in procinctu jam est, præsentemque conatum nocendi exerit; tum feriendo præveniri potest (6).

(c) Denique *modus defensionis* teneri debet, qui periculo ita respondeat, ut nec implorata aliorum ope, nec capessendo tutiorem locum, nec eludendo ictum, nec solis minis, aut leviore vulnere, nec mutilatione incursio repelli, et saluti consuli possit. Cessat enim his casibus necessitas cruentæ defensionis, quæ ultimum expediendæ salutis remedium est. In statu civitatis contra furorē inimicorum ad tutelam magistratus confugiendum est, nisi præsens periculum moram adimat; neque etiam cuivis forti viro turpis videri fuga debet, quæ non ignavia fit, et abjectione animi, sed civis et commilitonis servandi gratia. Quod si effugio locus non patet, utique non tergum præbendum ictibus opportunum, sed pectus opponendum aggressori est. Neque tam ratio habetur armorum, quibus defensio fit, quam quibus aggressio, eane fuerint, quibus mors aut lethale vulnus probabiliter inferri poterat. Præsens enim periculum moram non indulget ad paria arma convolandi. In foro externo, uti aggressio non præsumitur, sed probari debet; sic nec

præsumitur defensionis excessus; imo si constat de quodam excessu, uti cum necem infert, qui inferre vulnus non lethale poterat, et leviori plaga vim repellere, excusationi locus est; quia provocatus ab aggressore, justo dolore commovente, non censetur vulnera potuisse ad mensuram dare, nec ob præsentem terrorem deliberandi facultatem habuisse; atque ita intra *terminos defensionis* versari quis potest, sive *moderamine defensionis* uti, etsi non utatur *moderamine defensionis inculpatae*.

(1) §. XV. lit. c. d. e. f. — (2) §. 2. Inst. de leg. Aquilia.

(3) Generatim loquitur l. Sed et si §. pr. D. ad leg. Aquil. « Quemcumque » alium ferro se petentem quis occiderit, non videbitur injuria occidisse. »

(4) Instit. l. V. C. 13.

(5) Ita docet Innocentius III. C. Significasti 18. de homicidio: « Quamvis » vim vi repellere omnes leges, et omnia jura permittant; tamen id fieri debet » cum moderamine inculpatae tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam. »

(6) Potestati supremæ civili jus præventionis paulo latius vulgo tribuunt, ut arceat, vel depellat damna ab hoste imminetia, cujus fines ante invadi solent, quam actum hostilem exercuerit; quia alia belli declinandi desunt media, et nequid republica detrimenti capiat, aliter, nisi præveniando, caveri non potest.

§. CI. Justitiam internam cruentæ defensionis ipsa natura, et amor cujusque conservandi seipsum, et naturales stimuli docent. Bestiis quoque arma aut vires, aut effugiendi celeritatem natura attribuit, qua ex periculo se expediant, vitamque tueantur. Ratio ipsa eum ordinem caritatis probat, quo quisque sibi maxime consulere in ancipiti discrimine potest, neque ita parcere cogitur alienæ saluti, ut negligat suam. Ac sacri canones non uno loco observant, vim vi repellere *omnibus legibus, omnibusque juribus* permissum esse (1). Quæ quidem auctoritas satis ostendit, nec evangelicis præceptis sublaturum esse cruentæ defensionis remedium (2). Qui de re certa studio volunt ambigere, tria fere objiciunt, supremum Dei dominium, publicam tranquillitatem, privatorum caritatem: quæ paucis verbis expedienda sunt.

(a) Solius quidem Dei propria est potestas vitæ ac necis; sed idem concessit hominibus jus vitam custodiendi, mediisque naturæ ejusque stimulis consentaneis servandi; quod quidem jus inane foret, si cogente necessitate, vi et armis locus non esset. In divino dominio æque *vita est* invadentis et invasi; si alterutra perdenda